

Ф. Шевченка. – К. : Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1949. – С. 41.

²² Гулай В.В. Міжетнічна комунікація в Західній Україні у роки Другої світової війни: монографія / В.В. Гулай. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 187.

²³ Макарчук В.С. Державно-правовий статус західноукраїнських земель у період Другої світової війни (1939–1945 рр.): історико-правове дослідження: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец.: 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / В.С. Макарчук. – К., 2007. – С. 15–16.

²⁴ Макарчук В.С. Державно-правовий статус західноукраїнських земель у період Другої світової війни (1939–1945 рр.): історико-правове дослідження: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец.:

12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / В.С. Макарчук. – К., 2007. – С. 25.

²⁵ Національні відносини в Україні у ХХ ст. Збірник документів і матеріалів / Упор.: М.І. Панчук (керівник), І.Л. Гошуляк, С.С. Діброва, Ю.І. Зінченко, Ю.А. Левенець, С.П. Пишко, Л.П. Польовий, А.А. Соловійова, О.А. Спірін, Д.С. Щедрина / Ред. кол.: І.Ф. Курас (гол.) та ін. – К.: Наукова думка, 1994. – С. 245.

²⁶ Кондратюк С. Встановлення сталінського тоталітарного режиму в Західній Україні (вересень 1939 – червень 1941 р.) / С. Кондратюк // 1939 рік в історичній долі України і українців: матер. Міжнар. наук. конф., 23–24 вересня 1999 р. / Ред. кол.: К.К. Кондратюк (гол. ред.) та ін. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – С. 157.

УДК: 327(477):061.1ЄС

© *Ігор Жовква*

(*м. Київ*)

ЗАСТОСУВАННЯ КАТЕГОРІЇ «СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО» У ВІДНОСИНАХ УКРАЇНА – ЄС

У статті розкрито особливості застосування категорії «стратегічне партнерство» у зовнішній політиці України та проаналізовано відносини стратегічного партнерства з ЄС. Оцінено ступінь ефективності використання інструменту стратегічного партнерства в дипломатичній практиці України.

Ключові слова: стратегічне партнерство, стратегічний інтерес, співпраця, зовнішня політика

Игорь Жовква. Применение категории «стратегическое партнерство» в отношениях Украины-ЕС.

В статье раскрыты особенности использования категории «стратегическое партнерство» во внешней политике Украины и отношения стратегического партнерства с ЕС. Оценена степень эффективности использования инструмента стратегического партнерства в дипломатической практике Украины.

Ключевые слова: стратегическое партнерство, стратегический интерес, сотрудничество, внешняя политика

Ihor Zhovkva. Categories «Strategic Partnership» in the Relations of Ukraine of ES. The paper discloses the use of particular categories of "strategic partnership" in the foreign policy of Ukraine and the strategic partnership with the EU. The degree of effectiveness of the use of a tool for strategic partnership in diplomatic history of Ukraine.

Key words: strategic partnership, strategic interest, cooperation, foreign policy.

Міжнародні відносини являють собою особливий вид суспільних відносин, де досить часто трапляється так, що практика випереджає теорію. Однак, останнім часом все більш наполегливо, особ-

ливо на Заході, звучить думка про те, що у міжнародних відносинах теорія є не менш необхідною, ніж практика. Річ у тому, що для практиків-дипломатів, які здійснюють міждержавні контакти, конче необхідною є наявність своєрідної «спільної мови», де б мали однакове визначення певні ключові поняття, якими доводиться оперувати під час взаємних контактів. Такою спільною мовою і повинна стати теорія міжнародних відносин у широкому розумінні. Чіткість викладених у ній визначень основних категорій та понять призведе до ефективності взаємовідносин між представниками різних культур та середовищ, якими є представники різних держав¹.

Однак, не всі категорії сучасного міжнародного життя знаходять ефективне відображення у теоретичних розробках. На сьогодні дипломати часто оперують категоріями, які не мають концептуального та теоретичного визначення. Однією з таких категорій є поняття «стратегічне партнерство». Одразу слід зауважити, що дана категорія ще не має досить ґрунтового теоретичного висвітлення. Українські дослідники якщо й вдаються до аналізу явища стратегічного партнерства, то переважно досліджують існуючі здобутки практичної дипломатії. Більшість дослідників, переважно, полемізують навколо того, чи справді відносини України з тією чи іншою країною відносяться до стратегічного партнерства, а не навколо того, що власне становить собою поняття «стратегічне партнерство» і які критерії та параметри покладені в основу визначення тих чи інших відносин стратегічним партнерством.

У цілому дослідження з даної проблематики умовно можна розділити на дві групи. До першої можна віднести праці, в яких висвітлюються теоретичні засади стратегічного партнерства як виду міждержавного співробітництва. До таких робіт відносяться дослідження А. Коттрела, Дж. Догерті, Л. Харта, К.Дж. Холсті, О. Холсті, Л. Джефрі, Дж.М. Коллінза, Дж. Ліски, Х. Мілнера, Д. Мітрані, В. Мюррея та ін. Серед українських науковців проблему досліджують Д. Базів, Г. Перепелиця, Г. Немиря, І. Жовква та ін. Так, Д. Базів у монографії «Геополітична стратегія України» зазначає, що для стратегічного партнерства між будь-якими двома країнами необхідна, по-перше, наявність обопільної зацікавленості, а по-друге, наявність такої зацікавленості не гарантує передумов для переростання в стратегічне партнерство².

До другої групи умовно можна віднести наукові публікації, у яких досліджується практичні аспекти двосторонніх відносин між окремими державами світу, які встановили між собою стосунки стратегічного партнерства. Це праці вітчизняних науковців і державних діячів, зокрема, Б. Парахонського, О. Потехіна, Б. Тарасюка, В. Чумака та ін.

У аналітичній доповіді Українського центру економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова «Стратегічні партнери України: декларації і реалії» зауважують, що на момент написання доповіді Україна мала проголошені відносини партнерства з 19 країнами світу³. Хоча на початку своєї доповіді автори відокремили різні форми проголошення відносин стратегічного партнерства України з іншими державами (зокрема, проголошення стратегічного партнерства шляхом закріплення відповідної норми у двосторонніх документах, в «Основних напрямках зовнішньої політики України», в офіційних заявах українських політиків) все ж в оприлюдненій загальній цифрі у 19 стратегічних партнерів України усі ці різні форми були змішані. Цифрою у 19 стратегічних партнерів автори оперують впродовж усієї доповіді і ця цифра стала часто використовуватися у виступах політичних та громадських діячів. На нашу думку, у підрахунку стратегічних партнерів навряд чи доцільно було дотримуватись настільки буквального підходу. Так, доволі сумнівним є врахування, зокрема, односторонніх заяв посадових осіб України. На нашу думку, авторам доповіді доцільніше було б зафіксувати у науковому обігу визначену ними цифру у 6 держав, відносини з якими означені у двосторонніх документах як відносини «стратегічного партнерства» (це США, Польща, Росія, Узбекистан, Болгарія, Азербайджан) і міжнародні організації – ЄС і НАТО⁴.

У колективній монографії «Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку» зазначається, що „питання стратегічного партнерства на цей час виглядає досить заплутаним, оскільки до

рангу «стратегічних партнерів» часто зараховуються не держави, чії національні інтереси по стратегічних напрямках збігаються з інтересами України, а лише ті з них, з якими у неї існують просто добрі відносини»⁵.

Б. Тарасюк у статті «Практика стратегічного партнерства випереджає теорію» визначено основні мотиви та принципи стратегічного партнерства, серед яких, зокрема, «наявність у партнерів спільних інтересів, а в ідеалі – їх збіг», «готовність до узгодження своїх інтересів з інтересами партнера або до прийняття рішень на його підтримку на зовнішній арені, навіть якщо такі дії не є однозначно доцільними з погляду власної вигоди», „наявність спільних викликів та небезпек... та прагнення співпрацювати в їх подоланні»⁶. Визначаючи сфери стратегічної співпраці, які становлять інтерес для України Б. Тарасюк виділяє сферу безпеки (національної, міжнародної), економіки (торговельно-економічні, науково-технічні зв'язки, фінанси, технологія, енергетика, транспорт), культурно-гуманітарну сферу (наявність історичних, культурних зв'язків, діаспори, інтенсивність контактів між людьми, неурядовими організаціями)⁷.

О. Дергачов у статті «Детермінанти та ілюзії стратегічного партнерства» стверджує, що «Україна не має достатньої потуги, щоб бути стратегічним партнером, якщо не вихолощувати значення стратегії»⁸. Він вважає, що «увага до України визначається не лише її партнерським потенціалом (який є вельми обмеженим), а й тим, що вона є одним із об'єктів і певною мірою – інструментом, суперництва між Росією і Заходом»⁹. Автор слушно зауважує і про те, що Україна «не має у міжнародних відносинах повноцінного неурядового представництва: її громадянські інститути надто слабкі й не можуть претендувати на паритетну взаємодію з іноземними партнерами»¹⁰.

О. Потехін вважає, що аналіз прецедентів проголошеного «стратегічного партнерства» України з іншими країнами (перелік інколи нараховував близько 20 країн; за часів другого терміну перебування А. Зленка на посаді міністра закордонних справ залишилося три – ЄС, РФ, США) надає підстави для висновку: це поняття є надто широким, дозволяє трактувати відносини між країнами-партнерами в довільний спосіб, може включати до себе все, що завгодно, а значить є по суті порожнім¹¹.

Таким чином, можна зробити висновок, що питання стратегічного партнерства не знайшло поки що належного відображення в українському науковому дискурсі і є досить дискусійним. В Україні все ще відсутні теоретичні напрацювання щодо концептуального визначення поняття стратегічне партнерство, критеріїв та параметрів його встановлення. Можливо, саме цим пояснюється та ситуація, що практичні зусилля, спрямовані на проголошення відносин з деякими країнами стратегічним

партнерством, поки що так і не дали відчутних результатів.

Метою дослідження є комплексний аналіз процесів та чинників, які обумовили стратегічне партнерство у відносинах України і ЄС і факторів, що перешкоджали наповненню його реальним змістом.

Відносини партнерства між Україною та ЄС формально були започатковані у 1993 р. Правовою таких відносин стала Угода про партнерство та співробітництво (УПС), укладена 16 червня 1994 р., яка набула чинності 1 березня 1998 р. Укладення Угоди про партнерство та співробітництво з Україною не стало унікальним явищем у практиці ЄС. Слідом за Україною подібні угоди підписали ще десять колишніх радянських республік – Росія, Молдова, Казахстан, Киргизстан, Білорусь, Грузія, Вірменія, Азербайджан, Узбекистан, Туркменістан. Першою набула чинності УПС з Росією (1 грудня 1997 р.), другою – з Україною (1 березня 1998 р.), третьою – з Молдовою (1 липня 1998 р.). Угоди про партнерство і співробітництво решти країн набули чинності 1 липня 1999 р., за винятком Білорусі і Туркменістану, угоди яких з Європейським Союзом так і не було введено в дію. Відзначимо, що угода про партнерство і співробітництво є одним із семи видів угод, які укладаються ЄС з третіми країнами. Причому, угоди про партнерство і співробітництво, на відміну, наприклад, від європейських угод, угод про асоціацію чи угод про асоціацію та стабілізацію не передбачають перспективи членства для країни, з якою її підписано.

Незважаючи на, в цілому, уніфіковане застосування правових рамок УПС до колишніх республік СРСР, Європейський Союз виявив певні ознаки диференційованого підходу, в тому числі і до України. Лише в Угодах про партнерство і співробітництво з Україною (стаття 4), Росією та Молдовою передбачається можливість створення зони вільної торгівлі з ЄС. Росія і Україна також були єдиними пострадянськими державами по відношенню до яких Європейський Союз вперше застосував новий інструмент Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗБП) – Спільні стратегії. Так, зокрема, Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України була прийнята у грудні 1999 року. Саме в цьому документі відносини Україна – ЄС характеризуються як відносини стратегічного партнерства. У частині I «Бачення шляхів партнерства з Україною з боку ЄС» у статті 1 зазначено: «Стратегічне партнерство між ЄС та Україною, яке ґрунтується на спільних цінностях та інтересах, є життєвим фактором зміцнення миру, стабільності та процвітання в Європі». У статті 3 зазначено: «Стратегічне партнерство між ЄС та Україною невинно зміцнювалося з часу набуття Україною незалежності»¹².

У Спільній Стратегії ЄС щодо України не містилось положення про можливість для України у перспективі стати повноправним членом ЄС. Але

саме таке прагнення все частіше стали висловлювати представники української сторони, починаючи з 2000 р. Україна послідовно почала доводити до сторони ЄС позицію про те, що на зміну Угоді про партнерство та співробітництво з Україною має бути укладено інший тип угоди – угоду про асоціацію європейського типу, особливість якої полягає у тому, що вона передбачає перспективу повноправного членства країни в ЄС. Угоди подібного типу на початку 1990-х років були укладені з Польщею, Чехією, Угорщиною, Словаччиною, Естонією, Латвією, Литвою, Словенією, а з Кіпром і Мальтою ще у 1970-ті роки були укладені подібні за типом Угоди про асоціацію. Усі ці 10 країн у 2004 році стали повноправними членами ЄС. Таким чином, на початку XXI століття Україну вже не задовольняв той факт, що її відносини з ЄС вимірюються категорією «партнерство», хай навіть і стратегічне.

Саме про це ще в середині 2002 р. на одній з конференцій заявляв Міністр закордонних справ України: «Нова стратегія [ЄС щодо України] повинна базуватись не на принципі партнерства, а на принципі асоціації, причому асоціації європейського типу». Однак, впродовж 2002-2007 рр. відносини України та ЄС переходили не від партнерства до асоціації, а від партнерства до сусідства. 15 квітня 2002 р. на засіданні міністрів закордонних справ ЄС у Люксембургу було прийнято постанову про заплановане ініціювання введення «спеціального статусу сусіда» для України, Білорусі та Молдови. Реагуючи у 2002 р. на цю ініціативу, Міністр закордонних справ України зазначив: «З одного боку, викликає задоволення, що Європейський Союз відчуває потребу у змінах. З іншого – важко собі уявити, як по відношенню до таких різних країн... як Україна, Білорусь і Молдова, може бути застосована єдина концепція. Сподіваюся, що пакетне рішення тут не буде застосоване»¹³.

Статус «сусіда ЄС» було закріплено за Україною згідно зі схваленим у жовтні 2002 року Європейською Радою ЄС документом «Ініціатива щодо нового сусідства», в якому були визначені деякі принципи бачення нових відносин з країнами, що після розширення 2004-2007 рр. будуть мати спільний кордон з ЄС¹⁴. Такий же статус було закріплено за Україною і в розробленому Європейською Комісією і офіційно оприлюдненому 11 березня 2003 р. Зверненні (Комунікації) до Європейської Ради та Європейського Парламенту «Ширша Європа – Сусідство: нові рамки відносин з нашими східними та південними сусідами»¹⁵.

Цей документ містив пропозиції Європейської Комісії щодо посилення відносин розширеного ЄС з його країнами-сусідами. Документ окреслював середньострокові рамки розвитку відносин Євросоюзу з Росією; західними новими незалежними державами (Україною, Молдовою та Білоруссю); державами Південного Середземномор'я. Передба-

чався диференційований підхід до розвитку відносин з кожною країною-сусідом, зважаючи на рівень її економічного розвитку та з урахуванням їхніх цілей у відносинах з ЄС. Правовою основою відносин розширеного ЄС із країнами-сусідами за Концепцією мала стати нова сусідська угода. Для всіх країн пропонувалася перспектива залучення до внутрішнього ринку Європейського Союзу з подальшою інтеграцією на основі так званих чотирьох свобод: вільного пересування людей, товарів, послуг та капіталів. Документ передбачав можливість встановлення преференційних торговельних відносин та лібералізації торговельного режиму, зокрема, створення зони вільної торгівлі.

У результаті обговорення запропонованої концепції в інституціях ЄС з неї поступово почали зникати найпривабливіші для України елементи.

Так, висновки Ради ЄС щодо концепції «Ширша Європа», оприлюднені 16 червня 2003 р., вже не передбачали перспективи доступу держав-сусідів до внутрішнього ринку ЄС на основі чотирьох свобод, виділення для них нових фінансових ресурсів, поширення на східноєвропейські країни мандату Європейського інвестиційного банку та деякі інші елементи, викладені у початковому варіанті концепції.

Трохи більш сприятливим, але також не в повній мірі задовільним для України, став висновок Європейського Парламенту відносно концепції «Ширша Європа – Сусідство», оприлюднений наприкінці 2003 року¹⁶. У результаті 21 лютого 2005 року між Україною та ЄС було укладено План дій, дія якого розрахована на три роки. Хоча у документі передбачено, що за результатами досягнення цілей цього Плану дій та загального розвитку відносин Україна – ЄС можливим є підписання «нової посиленої угоди» між Україною та ЄС, він не містить ані прямого визначення типу цієї угоди (для України необхідно, щоб це була угода про асоціацію європейського типу, а не угода про сусідство), ані чітких перспектив подальшого розвитку відносин Україна – ЄС, в тому числі стосовно можливості приєднання України до ЄС.

Натомість у документі згадується, наприклад, про розробку Європейською Комісією Європейського інструменту сусідства та партнерства, який, зокрема надаватиме фінансову допомогу Україні у певних сферах її співробітництва з державами-членами ЄС. У Повідомлення Європейської Комісії для Ради ЄС та Європейського Парламенту про посилення Європейської політики сусідства від 4 грудня 2006 р. окремо наголошено – Європейська політика сусідства (ЄПС) і надалі відрізняється від питання розширення ЄС – значне посилення співпраці партнерів з ЄС є абсолютно можливим без конкретно визначеної перспективи вступу до Європейського Союзу, а для тих сусідніх країн, які є європейськими, також без визначення наперед спо-

собу розвитку їхніх відносин з ЄС у майбутньому. У Повідомленні також наголошено, що ЄС продовжує підтримку процесу вступу України в СОТ, а також підготовку переговорів щодо глибокої та комплексної угоди про вільну торгівлю. Офіційна позиція України з цього приводу полягала у необхідності дотримання принципу диференційованого підходу до кожної країни-партнера з урахуванням їхніх міжнародно-правових параметрів, політичного і соціально-економічного розвитку та стратегічних зовнішньополітичних цілей.

Україна висловлює сподівання, що Європейська політика сусідства не є альтернативою розширення і не суперечить подальшому розвитку відносин між ЄС і його європейськими сусідами згідно з Договором про організацію ЄС. Наприкінці 2006 р. – на початку 2007 р. Україна та ЄС прийшли до спільного розуміння необхідності початку переговорів щодо укладення нового базового договору між Україною та ЄС, який би замінив Угоду про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС та План дій Україна – ЄС, дія яких завершувалася у 2008 р.

Переговори щодо конкретного формату та змістовного наповнення нового базового договору між Україною та ЄС тривали впродовж 2007 р. – до середини 2008 р. Для України було важливим оновлення формату відносин і підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка б містила більш чітке згадування про перспективу членства в ЄС. У цьому сенсі вона могла б бути дещо подібною до Європейських угод, але відрізнятися від них більш ретельно викладеними (перед)умовами й етапами інтеграції, просування якими буде вимагати посиленних механізмів моніторингу й структурованого політичного діалогу. Досягнення кожного з цих етапів буде означати розширену можливість користування ресурсами ЄС у вигляді участі в програмах, до яких мають доступ країни-члени ЄС. Останнім з етапів, що передбачаються Угодою про асоціацію, може бути визнання асоційованої держави державою-кандидатом із відкриттям перспективи переговорів про вступ. Таким чином, Угода про асоціацію не пропонувала б перспективу членства у найближчому майбутньому, але й не виключала б перспективи членства взагалі. На початок 2007 р. держави-члени та інституції ЄС дали зрозуміти про неприйнятність такого варіанту для самого Євросоюзу, перш за все через внутрішні причини в ЄС (велике за кількістю розширення 2004-2007 років та нератифікація Конституційної угоди ЄС Францією та Нідерландами). Отже, країни-члени ЄС розглядали необхідність оновлення формату відносин та підписання документа, який передбачатиме створення глибокої та комплексної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що має поширюватися в основному на всю торгівлю товарами та послугами між ЄС і Україною, але виключатиме

визначення чіткої перспективи членства в ЄС для України.

Оскільки переговори з приводу Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та її ратифікація потребують певного часу для вступу Угоди в дію, то сторони вирішили прийняти Порядок денний асоціації Україна – ЄС. 30 березня 2012 р. головні переговорники ЄС та України парафували текст Угоди про асоціацію, що містив положення про глибоку та всеохоплюючу зону вільної торгівлі як її невіддільну частину. 19 липня 2012 р. була парафована частина угоди про створення глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Обидві сторони, ЄС та Україна, висловили спільні зобов'язання щодо наступних технічних кроків, які мають бути зроблені для підготовки до укладання Угоди про асоціацію. У грудні 2012 р. Рада Європейського Союзу підтвердила намір ЄС підписати Угоду про Асоціацію, як тільки українська влада продемонструє рішучі дії та реальний прогрес у трьох важливих сферах: правові реформи, питання пов'язані з виборами, а також політично вмотивоване правосуддя.

Отже, до закінчення чинності Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС їхні відносини формально залишалися такими, що перебувають у статусі стратегічного партнерства. Зрозуміло, що продовження підтримання відносин з ЄС виключно на партнерському рівні не відповідає стратегічним національним інтересам України.

¹ Guzzini S. The significance and roles of teaching theory in international relations /S. Guzzini // Journal of International Relations and Development. – June 2001. – № 4. – P.12.

²Базив Д. Геополитическая стратегия Украины / Д. Базив. – К., 2000. – С.181.

³Стратегічні партнери України: декларації і реалії (Аналітична доповідь УЦЕПД) / Національна безпека і оборона. – 2000. – №12 – С. 2-56.

⁴ Там само. – С.3-4.

⁵ Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку: Монографія Національного інституту стратегічних досліджень і Національного

інституту українсько-російських відносин. – К. : НІСД, 1999. – С.7.

⁶ Тарасюк Б. Практика стратегічного партнерства випереджає теорію / Б. Тарасюк // Національна безпека і оборона. – 2000. – № 12. – С.67-69.

⁷ Там само. – С.68.

⁸ Дергачов О. Детермінанти та ілюзії стратегічного партнерства / О. Дергачов //Національна безпека і оборона. – 2000. – №12. – С.70-73.

⁹ Там само. – С.71.

¹⁰ Там само. – С.71.

¹¹ Потехін О. Стратегічне партнерство і стратегічна залежність / О. Потехін. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euroatlantica.info/statti/13-review/225-oleksandr-potekhin-strategichne-partnerstvo-i-strategichna-zalezhnist.html>.

¹² Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України від 11 грудня 1999 року (1999/877/CFSP): Неофіційний переклад Представництва Європейської Комісії в Україні. – К. : Представництво Європейської Комісії в Україні, 1999. – 13 с.

¹³ Зленко А.М. Від внутрішніх потреб до зовнішніх пріоритетів: Виступи, промови, інтерв'ю, статті /А.М. Зленко – К., 2002. – С.225.

¹⁴ Ініціатива щодо нового сусідства – Висновки Ради ЄС (doc.14078/02). Неофіційний переклад Представництва Європейської Комісії в Україні. – К.: Представництво Європейської Комісії в Україні, 2002.

¹⁵ Звернення (Комунікація) Європейської Комісії до Європейської Ради та Європейському Парламенту: Ширша Європа – Сусідство: нові рамки відносин із нашими східними та південними сусідами. Брюссель, 11.3.2003. COM (2003) 104 final. . – К. : Представництво Європейської Комісії в Україні, 2003.

¹⁶ Відносини з нашими сусідами на сході та півдні: резолюція Європейського Парламенту на Комунікацію “Ширша Європа – Сусідство: нові рамки відносин із нашими східними та південними сусідами” COM (2003) 104-2003/2018(INI). – К. : Представництво Європейської Комісії в Україні, 2003.

УДК: 323.39(477)

© Василь Карпо
(м. Чернівці)

БАЗОВІ КОНЦЕПЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ

В статті розглядаються базові концепції дослідження української політичної еліти. Вивчення питання сутності еліти має давні історичні традиції: ще Конфуцій, Гаракліт, Сократ, Платон поділяли суспільство на меншість, яка управляє і керує та більшість, якою управляють та керують. У період Середньовіччя ідеї еліти були в полі зору Ф. Аквінського, Т. Гоббса, Н. Макіавеллі, Ф. Ніцше. Звертається увагу на якісні критерії формування еліти, робиться спроба «розмежування» владної і полі-

тичної еліти в Україні. «Якість» політичної еліти, в більшій мірі, пов'язана з рівнем демократизації суспільства, з історичними традиціями державотворення, а також з вмінням і бажанням еліти виконувати свої основні функції. Гарантіями ефективного функціонування політичної еліти в Україні повинні слугувати наступні чинники: свобода слова, політичний плюралізм, відкритість еліт, політичний компроміс, дотримання законності.